

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Trondheim 14.09.23

Innspill til Stortingsmelding om dyrevelferd fra Norsk Atferdsgruppe for Selskapsdyr (NAS)

NAS representerer et bredt tverrfaglig kompetansemiljø og faglig nettverk der kompetanse om atferd og atferdsmodifisering er fellesinteressen.

Atferd, og spesielt naturlig atferd må bli velferdsindikator

Status: Det er i dag få eller ingen krav til at dyret skal vise naturlig atferd i dyrehold. Der dyr har sykdom og skader, eller lever under forhold som påvirker dyrets velferd, vil endring i atferd ofte komme først. Noen ganger kan det være eneste indikasjon på at dyret lider overlast. Dette kan være alt fra endring av atferd, stereotypier til fravær av noen typer normal atferd. Det er individuelle forskjeller i hva som er akseptabelt for velferd. Atferdsindikatorer vil derfor fange opp enkeltindivider som tåler mindre. Dette er artsspesifikk atferd, som kan standardiseres på linje med dagens velferdsindikatorer.

Eksempel Hest

Dagens regler: Luftegårdene bør være 10m*30m, men de er ofte mindre da kravet ikke er absolutt. Krav til utetid er minimum 2 timer. Det er fortsatt lov med oppstalling på spilt.

Hester vil ikke kunne utøve naturlig atferd om man ikke endrer dagens regelverks minimumskrav.

-Bevegelse med artsfrender er viktig for hesten som fluktdyr og for dens fysiske helse. Naturlig trav eller galopp er ikke mulig i en liten paddock. Det er heller ikke plass for flere hester sammen. Det må derfor bli et absolutt minimumskrav med paddockstørrelse som tillater flere hester sammen, minimum 2 og hestene må kunne bevege seg i alle gangarter på en naturlig måte.

Det er også dokumentert at hester som får mindre enn 12 timer utetid, får flere skader (Reilly et al; 2021). Allerede ved 6 timer utetid utvikles mindre stereotypisk atferd (Lesimple, C; 2016). Dette understreker hvor viktig det er å øke minimumskravet til utetid til mer enn 6 timer.

At hester er sosiale dyr er godt kjent, likevel mange fortsatt ha hestene alene. Mange mener dette er enklere, man unngår skader på utstyr som dekken og lignende. Luftegårdene er ofte ikke tilpasset hestens sosiale behov. Sosial kontakt med andre hester ble dokumentert å være det enkelttiltaket som sikrer at velferdsnivået går fra å være nøytralt til godt (Mellor, D; 2017). Med mindre det er hester som ikke har lært å omgås andre og skaderisikoen er stor, bør det bli krav om at man har minst 2 hester sammen, og unntaksvis lar hester stå alene.

Hester oppstallet på spilt bør forbyes.

I Danmark og Sverige er det forbudt å holde fjell og unghester alene, dette er noe vi mener må komme på plass i Norge også.

Det er for få faglærte hovslagere i Norge. Hovslagere skal ivareta hestens biomekanikk, hovhelse og bistå med medisinske problemer og medisinske beslag. Det er derfor behov for flere faglærte hovslagere for å ivareta hestens behov for godt hovstell. Hovslager bør utdannes til et høyt nivå og de bør være dyrehelsepersonell i og med at de kan skjære i levende vev.

Naturlig atferd må synliggjøres

Det er et paradoks at man i lovverk viser til at dyr bør få utøve naturlig atferd, men samtidig har få eller ingen velferdsindikatorer som registrerer om dyrene faktisk kan utføre dette. Bønder i en nylig publisert undersøkelse mente at frihet for frykt og grunnleggende helse var viktigere for dyrehelse enn naturlig atferd. Her vil faktisk de første 2 være forutsetning for å kunne utføre naturlig atferd, og understreker dermed at utøvelse av naturlig atferd en konsekvens av god dyrehelse og trygghet/trivsel, og dermed kanskje enda viktigere å kjenne til. Det ble pekt på at det er mulig at bøndene ikke kjenner til hva som er naturlig atferd for den arten de jobber med. Da vil man heller ikke kjenne til viktigheten av dette for en god dyrevelferd. Naturlig atferd kan være vanskelig å se når dette ikke er kjent i praksis eller fra utdanning, og må derfor gjøres mer kjent og synliggjøres som velferdsindikator. (Logstein, B et.al Journal of Rural Studies. Volume 99, april 2023, Pages 107-120 Naturlig atferd Helse/ sykdommer Følelser)

Kan det for eksempel lages digitale veiledere som viser naturlig atferd, deres viktige påvirkning av helse og sykdommer. Det må også vises graden av utøvelse av naturlig atferd og deres betydning for dyrs følelser og trivsel.

Naturlig atferd som velferdsindikator er svært gunstig

Identifisering og vurdering av nøkkelatferd gir dyrevelferd og verdi langt utover det åpenbare:

- Man unngår at dyr lider overlast i det skjulte (f.eks. blir passive)
- Lettere å oppdage uheldige avlslinjer med tanke på problematisk og arvelig atferd
- Redusert avl på individer og raser som ikke kan utføre naturlig atferd
- Kan gradere velferd gjennom oppfyllelse av indikatorer
- Gir kompetanseheving og forståelse til brukeren

Håndheving av regelverk

Dyrevelferd er ikke forenelig med uforsvarlig og uetisk trening. Likevel formidles og utøves metoder som allerede i dag er forbudt både av kursholdere og i media.

Eksempel: Å holde hunden i nakkeskinnet eller løfte hunden opp i strupehalsbånd. Dette er vist i treningssammenheng i media. Når man kontakter programansvarlige viser de uten unntak til at faglig ansvar ligger hos den som formidler/fagperson i programmet. Dette kan ikke være riktig, som formidler har man også et ansvar for innhold.

Det vi viser til er metoder som er tydelig definert som i strid med dyrevelferdsloven, spesifikt nevnt av Mattilsynet i deres veileder for trening av hund:

Vold og straff i hundetrening

Det er forbudt å utøve vold mot dyr. Dette slås fast i dyrevelferdsloven §14.

Å bite, sparke eller slå hunden, strupe hunden (klemme sammen luftrøret) og å løfte hunden etter hodet, beinet, halen, ørene, skinnet, pelsen eller halsbåndet blir av Mattilsynet vurdert som vold. Andre handlinger som medfører smerte eller fare for skade på hunden, kan også etter omstendighetene vurderes som vold, for eksempel harde rykk i halsbåndet, å klype eller dra hunden i nakkeskinnet eller ørene, tråkke hunden på potene med mer.

Hunden skal ikke med hensikt påføres frykt, skade eller unødige påkjenninger eller belastninger under trening §26.

Tidligere var det en vanlig oppfatning at du fikk en lydig hund dersom du fikk demonstrert at du var sjefen over hunden. Det var også vanlig å straffe hunden hvis den ikke gjorde som forventet, for eksempel ved å klype den i nakkeskinnet eller påføre annet ubehag. Dette er ikke lenger anbefalt metode.

Andre ting som vurderes som i strid med §26 i dyrevelferdsloven er:

- å bruke utstyr på en måte som påfører hunden frykt, skade, smerte eller andre belastninger, for eksempel feil eller uvettig bruk av pigghalsbånd eller strupehalsbånd. Fjernstyrte dressurhalsbånd som påfører hunden ubehag som lyd, sitronsprut, vibrasjon og liknende må bare brukes under direkte overvåking av kompetent person som aktivt trener hunden i avgrensede tidsperioder.
- å forlate hunden med automatiske innretninger som påfører ubehag, for eksempel antibjefehalsbånd som gir fra seg lyd, sitronsprut og så videre.

At tvilsomme og ulovlige treningsmetoder formidles i media, er spesielt skadelig fordi disse programmene appellerer særlig til barn og nye dyreeiere som ikke har annen referanseramme, eller kjenner til at dette ikke er lov.

Det må lages et kvalitetssikringssystem som fanger opp der ulovlige metoder formidles, og som sikrer at formidling av trening av dyr som ikke følger dyrevelferdsloven stanses så tidlig som mulig.

-All trening som formidles følge dyrevelferdsloven.

-At dyrevelferdsloven overholdes bør verifiseres av kyndig og objektiv kompetanse før sending. Dette gjøres ikke i dag. Man henviser til de som formidler som ansvarlig kompetanse. Der man bryter dyrevelferdsloven i media bør dette straffeforfølges.

Eksempel: Strangulering (kvelning) som løsning i atferdsterapi, er vist flere ganger i hundeprogram fra TVNorge ved at hunden løftet etter metall strupeløkke til den mistet pusten og ble passiv. Det brukes også pigghalsbånd med piggene inn som både påfører smerte, men også kan skade bløtvev i hals og strupe.

-Salg av strømhalsbånd, metallstrup, helstrup og antitrekk seler som påfører ubehag over disk og på nett bør forbys.

Krav til kompetanse ved atferdsterapi

Det er særlig viktig med kyndig kompetanse og valg av metoder i atferdsendring/terapi. Velger man feil tiltak kan problemet forverres, og atferden eskalere og bli farlig. Når eiere får problemer tyr man lettere til drastiske tiltak, ofte ønsker man rask effekt, noe som sjelden er forenelig med varig endring av atferd på en sikker måte NAS opplever at stadig flere gir råd som både er ulovlige og uetiske, uten at disse aktørene blir stoppet. Flere er direkte farlige for hunden.

For eksempel kan alfaroll/passivering/tvangsholding gi en rekke problemer.

Ved atferdsterapi på dyr bør den som formidler ha minimum kompetanse tilsvarende NMBUs utdanningsserie laget i samarbeid med NAS. Atferdskyndig kompetanse bør også vurdere hva som formidles offentlig rundt atferdsterapi med tanke på langsiktige konsekvenser. Nye treningsmidler for dyr må vurderes ut fra atferdsmessige konsekvenser. Aktører som gir lovstridige råd, må stoppes

Dyrevelferd i næring og dyr på «jobb»

Dyr i næring har i dag har ikke systematiske krav til sjekk av helse, generell velferd og «godkjenninger». Aktørene har varierende kompetanse og stort fokus på tjenesten som leveres, likevel skal de ivareta dyrenes velferd. Det er ofte innleid og mindre kvalifisert personell som gjør selve håndteringen noe som gjør at tidlige tegn på som sykdom, skader, feil utstyr og vantrivsel ikke blir oppdaget. Dyr som brukes i næring for eksempel undervisning, terapi og reklame må ha regelmessig, systematisk vurdering også av atferdskyndig. Kun dyr under systematisk oppfølging bør brukes i denne typen arbeid. Dette gir sikkerhet for deltaker og dyr.

Dyr i rettsvesenet. Det er i dag ikke krav om atferdskyndig kompetanse inn i saker hvor dyrs atferd er relevant i domstolene. Dette er særlig viktig der dyr har opptrådt truende eller står i fare for omplassering eller avlivning. Benytter man atferdskyndig kompetanse gir dette en helhetlig vurdering av dyr og eier der dette er relevant. Spesielt fordi atferdskyndig kompetanse ofte er bedre egnet til også å se atferd i sammenheng med relasjoner mellom dyr eier, og ikke minst ha flere alternative løsninger. Det er ikke krav i dag, og gir rom for tilfeldigheter på bekostning av dyrs rettsikkerhet og gode løsninger.

Obligatorisk ID-merking

I tillegg til hunder må det bli krav til obligatorisk ID-merking også av katt, kanin, og evt andre selskapsdyr. ID-merking er et viktig tiltak for å øke dyrs rettsvern og forhindre hjemløshet og dumping. Det vil hjelpe Mattilsynets forvaltningsarbeid og politiets håndtering av straffbare lovbrudd når dyrene kan identifiseres. Krav om ID-merking vil også være nødvendig for et diagnoseregister og arbeid for god avl og helse. Hjemløse katter kan være en trussel for villfugl. Disse kattene vil enklere kunne tas inn og hjelpes av organisasjoner når katten raskere kan identifiseres og tilbakeføres til eier eller hjelpes videre av organisasjonen.

De hjemløse dyrene som ikke får hjelp i løpet av sommerhalvåret vil ha stor risiko for å sulte i hjel, fryse i hjel eller dø av sykdommer i løpet av vinteren. Katter har størst risiko for å bli hjemløse. Antall hjemløse kaniner øker i antall og blant annet Dyrebeskyttelsen Norge opplever at alle typer familiedyr blir dumpet av sine eiere. Katt og kanin har stor reproduksjonsevne, noe som bidrar til å forsterke problemet. Spørsmålet om obligatorisk ID-merking har vært til avstemming i Stortinget flere ganger, men har blitt nedstemt, blant annet etter anbefaling fra Mattilsynet.

Lovpålagt ID-merking av familiedyr er viktig å få på plass av flere årsaker. ID-merking vil gjøre det enklere å koble dyr og eier sammen, både i tilfeller der dyr blir borte hjemmefra eller når uansvarlige dyreeiere dumper dyr de ikke lenger ønsker. Et ID-merket dyr som er skadet kan få raskere behandling hos veterinær, nettopp fordi eier kan kontaktes. ID-merking er også nødvendig for å sikre godt avlsarbeid, slik at diagnoser kan knyttes opp mot individet. Nesten alt vi kjøper i dag er sporbart, ett av få unntak er levende dyr. Uten ID-merking, som identifiserer dyr på individnivå, blir det umulig for Mattilsynet å forvalte store deler av dyrevelferdsloven. Det er viktig å kunne bruke databaser som verktøy i tilsyn med familiedyr, for eksempel avl. Det er derfor gledelig at obligatorisk ID-merking nå ser ut til å bli en realitet for hunder. Dette er en god start, men behovet for å kunne identifisere også andre familiedyr på individnivå, er like stort, eller i mange tilfeller enda større. Stadig flere land innfører obligatorisk ID-merking av familiedyr for å bedre dyrevelferden. Norge er i ferd med å bli en sinke i denne sammenheng.

Løsning:

- Obligatorisk ID-merking av alle familiedyr
- ID-merking knyttet mot eiers Bank-ID
- ID-merking må skje før ungdyr forlater mor
- Dumping av familiedyr må etterforskes og straffeforfølges

Kompetansekrav til dyreeiere

Det er behov for å bedre dyreeiers kunnskap om dyrs behov ved anskaffelse av et selskapsdyr for å bedre dyrevelferden. Det bør derfor være krav til kompetanse ved anskaffelse, som en sertifisering, for eksempel i form av et obligatorisk kurs som enkelt kan gjøres digitalt og sporbart om det er gjennomført.

Kompetansen må også inneholde holdningsskapende arbeid for å befeste dyrs egenverdi på individnivå.

Øke bevilgninger til Mattilsynets arbeid med dyrevelferd

Mattilsynet har i dag lang ventetid, og har kun mulighet til å agere der det er store alvorlige forhold eller varslinger over tid. Dette betyr at enkelt dyr kan lide i lengre tid før forhold stoppes. Mattilsynet bør ha økte ressurser for oppfølging av også mindre bekymringsmeldinger og kritikkverdige dyrehold. Samt deres forebyggende funksjon med for eksempel deres veiledere på nett må gis økt oppmerksomhet.

Veterinærdekningen må sikres

Veterinærdekningen er per i dag ikke tilstrekkelig for å ivareta dyrevelferden mange steder i landet. Veterinærene er ofte de som oppdager kritikkverdige forhold, og er derfor viktige. Veterinærene må ha en arbeidssituasjon som gjør at de får nok hvile. Feil og uhell skjer gjerne når man er sliten, derfor er veterinærens ve og vel viktig også for dyrenes velferd

Dyrevelferd må være viktigere enn ønsket om å eie dyr

NAS mener også at det er uheldig at personer som har vanskjøttet eller mishandlet dyr får lov til å beholde et stort antall dyr. Her mener vi at det må komme nye føringer for hvordan loven skal forvaltes og at hensynet til dyrevelferden må veie tyngre enn en privatpersons ønske om å eie dyr. Om slike personer i det hele tatt skal få lov til å holde dyr, må det være så få dyr som det ansees å være forsvarlig å holde og kun for å ivareta dyrets behov for artsfrender. Det er kritikkverdig at personer som grundig og på tross av Mattilsynets veiledning ikke greier å ivareta dyrenes velferd får beholde 10 dyr, slik vi har sett ved flere anledninger.

Avl av selskapsdyr

Regelverket må håndheves og avl må reguleres bedre for å stoppe uetisk avl. Uetisk avl er et stort problem for hundevelferden og avlen må endres fra fokus på utseende til systematisk fokus på lynne og atferd, funksjon og helse. Testing av avlsdyr i raser som har kjente og alvorlige defekter bør bli obligatoriske til man har fått til forbedring. Veldig ofte kan sykdommer ligge latente i genene, selv om foreldrene ikke uttrykker defekten. Slike dyr bør da ikke avles på.

Uetisk avl som det største dyrevelferdsproblemet vi har hos hundene våre i dag. Departementet påpeker at hovedhensikten med en hundevalfskrift er å forebygge lidelse hos nye valpekull. Dagens avlsarbeid i NKK-regi og den såkalte designerhundevalven medfører høy risiko for det motsatte. I dag har raseklubbene satt i gang helseprogrammer uten oversikt over rasens faktiske sykdomsbyrde og dette medfører at hunder blir tatt ut av avlen basert på feil kriterier. Det viser seg at for enkelte raser er det de vanlige sykdommene som ikke blir hensyntatt i avlen, slik som allergi, pusteproblemer og hofteproblemer. Når avlen foregår på denne måten vil sannsynligheten for at viktige og smertefulle lidelser får høyere frekvens i populasjonen øke.

Mentalitet og uønsket atferd er også arvbart. I de fleste raser får dette mindre oppmerksomhet enn for eksempel fysiske lidelser. Det er i dag stor grad av testing av mentalitet hos hunder i Sverige (MH-Mentalbeskrivelse), og spesielt i raser som sliter med uønskede avlskonsekvenser som f.eks Rough Collie, som har problemer med engstelse til den grad at det påvirker dyrevelferden. Her vil kun

skuddfaste valper av foreldredyr som har vist dette i test bli formidlet. Tall fra Danmark viser at atferdsproblemer er årsak til avlivning av 25% av hundene. 2/3 av hundene ble avlivet pga aggresjon, og 2/5 før fylte 3 år. Dette understreker at man må ha fokus på mentalitet i avlsarbeidet, kombinert med kompetansekrav (hos både eiere og oppdrettere).

Zooforretninger/Dyrebutikker må følge dyrevelferdsloven

Zooforretninger/Dyrebutikker som driver med salg av selskapsdyr kan være problematisk når forholdene dyrene oppbevares i strider mot god dyrevelferd. Dette er en bransje hvor fremtidige dyreeiere ofte får sitt første møte med selskapsdyr, og ofte anskaffer sine selskapsdyr herfra. Da er det kritikkverdig om aktører i Zoobransjen bryter med god dyrevelferd og dermed framstår med dårlige eksempler på hold av selskapsdyr. Noen eksempler på dette er ugunstige og for trange boforhold for dyrene, mangel på (bur-)installasjoner som hjelper dyrene til å få utløp for naturlig atferd m.m. Det er også i noen tilfeller manglende kunnskap hos ansatte ved salg av selskapsdyr, som igjen kan ha uheldige konsekvenser for nye selskapsdyreiere og familier som anskaffer seg disse. Dette går også ut over dyrevelferden både på kort og lang sikt. Vi trenger en gjennomgang av alle aktører som driver salg av selskapsdyr, en form for ettersyn og godkjenninger, slik at vi får en endring av dagens tilfeldige praksis, til et mer helhetlig nivå i tråd med god dyrevelferd.

Tamfugl/ eksotiske fugler

Tamfugl (eksotiske fugler) er på lik linje med kanin, ofte svært misforstått. Tradisjonelt har fuglene blitt holdt i små bur som et slags levende inventar. Ansatte i dyrebutikker har som regel utilstrekkelig kompetanse på fugl, og mange nye dyreeiere setter seg ikke inn i hva det vil si å ha fugl som familiedyr. Mange kjøper undulater uten å være klar over at de lever lenge (opptil 18 år), og at de i naturen lever i veldig store kolonier og dermed trenger minst en undulatvenn for å trives. Dette gjelder også andre fuglearter. Fugler trenger å oppholde seg flere timer daglig utenfor buret for å ha god helse og velferd. Et annet stort problem er all "kjøkkenoppdrett" som foregår, hvor privatpersoner avler på familiefuglene fordi "det er så koselig med egg". Da den gjengse fugleeier oftest ikke vet hva fugleunger trenger, fører dette til høy grad av innavl og «Bvarer», som er dyr med fysiske skavanker og dårlige liv. Undulat er for eksempel en så billig fugl, at folk flest aldri tar den med til veterinær. Således dør mange fugler en langsom død, infisert av parasitter, mangel på Dvitamin, kalsium eller av luftveisinfeksjoner. Større fuglearter blir ofte et statussymbol og en «salgsvarer» og kan bli sittende i dyrebutikker i lengre tid, noe som ofte medfører at fuglene blir nedbrutt, deprimerte, aggressive, plukker seg og dermed blir uønsket. Et annet stort problem er den storstilte smuglingen av truede dyrearter, hvor fugler utgjør en svært stor andel. Det er store penger å tjene på fugl. EU har pålagt alle land at rødlistede arter skal merkes og ha eiersertifikat (CITES 27). Fremdeles er det en lang vei igjen til vi kommer i mål med dette. Løsning: -Vi trenger et bedre system for å merke/spore dyrene, særlig med tanke på at mange fugler har potensiale til å leve lange liv.

Dyrebeskyttelsen Norge oppsummerer at de får mange henvendelser fra publikum om dyr som har måtte lide altfor lenge grunnet manglende tiltak fra Mattilsynets side og manglende etterforskning fra politiet. Både Mattilsynet og politiet har knapt med ressurser og må prioritere hardt. Dermed vil en katt som har blitt skutt, vike for saker om vold i hjemmet eller grove tilfeller av vinningskriminalitet.

For å bedre ivareta dyrenes velferd og rettsvern, ønsker Dyrebeskyttelsen Norge et eget, landsdekkende dyrepoliti. Med et eget dyrepoliti, vil ressursene kunne prioriteres til å avdekke og avverge dyretragedier på et tidligere stadium. NAS støtter dette tiltaket.

Vold og overgrep mot dyr har dessverre en sterk korrelasjon med vold og overgrep i nære relasjoner. Derfor mener vi det er helt nødvendig at lovverket håndterer komplekse voldskonstellasjoner der dyr blir brukt som et instrument i volden. For det første må politiet og Mattilsynet ha mulighet til å ta dyr i midlertidig forvaring også i andre situasjoner enn ved rene brudd på dyrevelferdsloven. For det andre må vold og trussel om vold mot familiedyr være skjerpene når det skjer som ledd i annen voldsutøvelse. Dyrebeskyttelsen Norges erfaring er at de fleste voldshendelser mot dyr i dag blir henlagt. Dersom det foreligger tiltale, er det i all hovedsak etter dyrevelferdsloven.

NAS anbefaler at straffeloven må utformes slik at både sårbare mennesker og dyr blir tilstrekkelig ivaretatt. Øke strafferammen for brudd på dyrevelferd, og styrke politiet med eget Dyrepoliti slik at de har ressurser til å gripe inn også for dyrene ved vold og overgrep i nære relasjoner.